

Шаммае аз таърихи таъсиси равобити байналмилалии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (Мақола)

Ҷумҳурии Тоҷикистон пас аз ноил гаштан ба истиқлолияти давлатӣ, сиёсати хориҷии худро ҷиҳати барқарор намудани робитаҳои ҳасана бо тамоми кишварҳои ҷаҳон эълон намуда, барои ворид шудан ба ҷомеаи байналмилалӣ ва пайдо намудани ҷойгоҳи муносиб дар он кушишҳои зиёде ба харҷ дод. Зеро маҳз бо ҳамин восита кишвари тозаистиқлоли мо метавонист бо истифода аз тарҷибаи бойи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, илмӣ, технологӣ, фарҳангӣ ва давлатдорӣ кишварҳои дигар ба ислоҳоти иқтисодии хеш ва аз ҷиҳати техникӣ таҷҳизонидани он, тарбияи мутахассисони соҳаҳои ба иқтисодиёти миллии ҷумҳурӣ зарур ва бунёди ҷомеаи демократӣ ва озод муваффақ гардад.

Дар марҳилаи аввали муносибатҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои хориҷӣ барои дипломатияи навташкили тоҷик пайдо намудани манфиатҳои муштарак бо ин давлатҳо ва нуқтаҳои, ки моро бо ҳам мепайвандад хеле муҳим буд. Ба роҳ мондани ҳамкорӣ дар самтҳои мухталиф хоссатан дар самти маориф ва илм бо кишварҳои хориҷӣ барои барқарор ва тақвим бахшидани соҳаи таълиму тарбия барои кишвари мо хеле зарурат дошт.

Нахустин кишварҳои, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон бо онҳо дар самти маориф ва илм созишнома оид ба ҳамкорӣ ба имзо расонидааст, инҳо Федератсияи Россия, Қазоқистон, Қирғизистон, Узбекистон ва Туркманистон буданд.

Раванди ташаккулёбии соҳаи маорифро дар ҷумҳурӣ ба вижа ҳамкориҳо бо кишварҳои хориҷиро метавон ба 3 давра ҷудо намуд:

- Давраи аввал аз замони истиқлолият то соли 2000;
- Давраи дуввум аз соли 2000 то соли 2010;
- Давраи сеюм аз соли 2010 инҷониб.

Дар раванди барқароршавӣ ва ташаккулёбии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода аз таҷрибаи ғании кишварҳои пешрафта дар самти маориф махсусан кишварҳои, ки низомии таҳсил дар онҳо дар даврони Иттиҳоди Шуравӣ бо Ҷумҳурии Тоҷикистон шабеҳ буд, аҳамияти аввалиндараҷа дошт.

Давраи аввал ин бештар раванди тақвият бахшидани ҷалби шарҳвандон барои таҳсил, фарогирии онҳо ба таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти миёна ва

олии касби ҷумҳурӣ ва хориҷ аз он буд. Дар ин давра бастанӣ созишномаҳо дар соҳаи маориф ва илм рушд намуда, аз ҷумла санадҳо ба имзо расиданд:

- Созишнома байни Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати таҳсилоти умумӣ ва касбии Федерасияи Россия оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи маориф аз 18 мартӣ соли 1997;

- Созишномаи ҳамкорӣ дар соҳаи маориф байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Туркия аз 16 майи соли 1996;

- Протокол оид ба ворид намудани тағйирот ва иловаҳо ба Созишнома байни Ҳукумати Ҷумҳурии Беларус, Ҳукумати Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҳукумати Ҷумҳурии Қирғизистон ва Ҳукумати Федератсияи Россия дар хусуси эътирофи мутақобила ва баробарарзишии ҳуҷҷатҳои таҳсил, дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳо аз 24 ноябри соли 1998;

- Протокол оид ба ворид намудани тағйирот ба Созишномаи ҳамкорӣ дар соҳаи паҳн намудани дониш ва таҳсили калонсолон дар Иттиҳоди Давлатҳои Мустиқил аз 17 январӣ соли 1997 ва ғ.

Ба вижа шуруъ аз соли 1994 табудули устодон, донишҷӯён дар зинаҳои мухалифи таҳсил бо кишварҳои собиқ Иттиҳоди Шуравӣ сурат гирифт. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамасола ирсоли шаҳрвандони ҷумҳуриро ба хориҷи кишвар барои таҳсил тариқи бурсия зиёд менамуд.

Аз ҷумла, дар соли соли 1994 – 59 нафар, соли 1997 – 60 нафар ва соли 2000 – 87 нафар шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷи кишвар фиристода шуданд.

Давраи дуввум дар тақвияти соҳаи маориф ва илм саҳми хеле назаррас дорад, зеро шуруъ аз соли 2000 то соли 2010 тамоми шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таҳсил фаро гирифта шуда, табудули донишҷӯёну устодон барои таҳсил дар хориҷи кишвар якчанд маротиба зиёд гардид.

Нишондиҳандаи ирсоли шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон тариқи бурсия ба хориҷи кишвар дар ин давра ба таври зерин сурат гирифт: Соли 2001 – 81 нафар; соли 2002 -108 нафар; соли 2003 104 нафар; соли 2004 -115 нафар; соли 2005 – 131 нафар; соли 2006 -339 нафар; соли 2007 436 нафар; соли 2008 – 389 нафар; соли 2009 – 490 нафар; соли 2010 – 618 нафар шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷи кишвар фиристода шуданд.

Дар ин замина Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон бо якҷанд кишварҳо созишномаҳои ҳамкорӣ ба имзо расонид, ки аз ҷумлаи онҳо метавон чунин санадҳоро зикр намуд:

- Созишнома байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Федератсияи Россия оид ба шартҳои фаъолияти мактаби таҳсилоти миёнаи умумии русӣ-тоҷикии Донишгоҳи славянии Россия-Тоҷикистон. аз 03.03.2007;

- Созишнома байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Қазоқистон оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи маориф аз 17 апрели соли 2001;

- Созишнома байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Қазоқистон дар бораи ҳамкорӣ дар соҳаи илм, техника ва иттилоот аз 9 ноябри соли 2000;

- Созишнома байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Озарбойҷон оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи маориф аз 30.12.2007;

- Созишнома байни Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Арманистон оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи маориф аз 31.10.2005;

- Созишнома байни Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф, илм ва сиёсати ҷавонони Ҷумҳурии Қирғизистон оид ба ҳамкорӣ дар соҳаи маориф аз 03.06.2006;

- Созишнома байни Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маорифи Ҷумҳурии Халқии Хитой аз 01.02.2002;

- Барномаи ҳамкорӣ байни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Полша дар соҳаи фарҳанг, илм, таҳсилоти олии маориф барои солҳои 2009-2011;

Дар ин давра ҳамчунин ҷоннок шудани комиссияҳои байниҳукумати бо кишварҳои хориҷӣ ба назар мерасад. Ҳамкорӣ дар самтҳои мушаххаси соҳаи маориф бо кишварҳои хориҷӣ аз ҷумла, бо Федератсияи Россия, Қазоқистон, Қирғизистон, Тукманистон, Хитой, Туркия, Беларус, Австрия, Полша, Озарбойҷон ва ғайра ба роҳ монда шуд.

Давраи сеюм ин давраи имкониятҳои бемаҳдуд ҷиҳати ҳамкорӣ бо кишварҳои хориҷӣ дар самти маориф ва илм аст. Қабл аз ҳама таъсиси филиалҳои Донишкадаи энергетикӣ Москва, Донишгоҳи миллии

таҳқиқоти Донишкадаи пӯлод ва хӯллаи Москва, Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В.Ломоносов бисёр назаррас мебошад.

Ҳамчунин созишномаҳо байни Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Латвия, Индонезия, Малайзия, Франция ва ғайра баста шуд.

Ба роҳ мондани ҳамкорӣ байни Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ташкилотҳои байналмилалӣ аз ҷумла, ЮНИСЕФ, ЮНЕСКО, ИСЕСКО, СОРОС, ГТС, Хазинаи Оғохон, ДААД, ТЕМПУС, ЮСАИД, Иттиҳоди аврупо, БОҶ, Наҷоти кӯдакон, Салиби сурх, ВММ-international, ЕҶО ва БАКТРИЯ хеле муфид буд.

Дар ин робита татбиқи лоиҳаҳои гуногун аз ҷониби ташкилотҳои мазкур дар ҳамбастагӣ бо вазорат ҷиҳати илсоҳоти соҳаи маориф аз ҷумла, лоиҳаҳои “Барномаи озмоиши пешгирии тарки хонандагон аз мактаб”, “Хониши босифат”, “Таҳсилоти глобалӣ”, “Таҳсилоти духтарон”, “Таҳсил барои ҳама” ва ғайра назаррас мебошад.

Яке аз самтҳои намоён дар рушди ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи маориф ва илм ин ба роҳ мондани робитаҳои мустаким байни муассисаҳои таҳсилоти олии касбии ҷумҳурӣ бо донишгоҳҳои кишварҳои хориҷӣ мебошад. Аз ҷумла, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон бо муассисаҳои таҳсилоти олии кишварҳои хориҷӣ аз қабili Донишгоҳи давлатии Туркманистон ба номи Махдумқулӣ, Донишгоҳи тарбияти мударрисии Ҷумҳурии Ислонии Эрон, Донишгоҳи Ҳироти Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон, Донишгоҳи молия ва иқтисоди Синзян, Донишгоҳи байналималии Покистон, Донишгоҳи миллии Малайзия, Донишгоҳи Гентии Белгия, Донишгоҳи Тампереи Финландия, Донишгоҳи давлатии Даугавпилси Литва, Мактаби олии Вентспили Латвия Донишгоҳи Кангнами Корея ва ғайра зиёда аз 110 созишнома ба имзо расонидааст.

Шуруъ аз соли 2008 бо ташаббуси Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон “Стипендияи байналмилалии Президентӣ “Дурахшандагон” амал менамояд. Стипендияи байналмилалии Президентӣ барои хонандагони болаёқати Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, хароҷоти сафар, таҳсил ва будубоши онҳоро дар хориҷи кишвар ва баъд аз хатми донишгоҳ бо ҷойи кори доимӣ таъмин намуданро дар бар мегирад.

Аз соли 2010 инҷониб таҳсили шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар такони тоза гирифт. Ҷунонки мушоҳида менамоем, соли таҳсили 2010-2011, 1211 нафар, соли 2011- 2012, 1269 нафар ва соли 2012 – 2013, 2954 нафар шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон тариқи бурсия ба хориҷи кишвар фиристода шуданд.

Дар таърихи соҳаи маориф бори аввал аст, ки соли таҳсили 2014 - 2015 тариқи бурсияҳои таҳсилӣ аз тарафи вазорату идораҳои ҷумҳурӣ 3685 нафар шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таҳсил ба хориҷи кишвар фиристода шуданд. Имрӯзҳо дар хориҷи кишвар зиёда аз 12 ҳазор шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳсил менамояд. Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар 28 кишвари дунё таҳсил менамоянд.

Аксари қавонони бонангу номуси кишвар дар пайи таҳсил, интиҳоби касб ва азхуд кардани техникаву технологияҳои муосир талош намуда, дар дохилу хориҷи мамлакат илму донишҳои муосир ва барои кишварамон заруриро азбар карда истодаанд. Ҳадаф, аз таҳсили шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар ин тарбияи мутахассисони баландихтисос дар соҳаҳои ба иқтисодиёти миллии кишварамон зарур мебошад, то ин ки насли фархундаи даврони истиқлолият дар рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми арзандаи худро гузоранд.

Сармутахассис : БАҲОДУРОВ ҶАМШЕД